

Kâmil Akdik'in Âyetü'l-kürsî'yi ihtiva eden sülûs levhası
(Esat Fuat Tugay koleksiyonu)

Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1864/2; Se-
rez, nr. 4015/1; Şehid Ali Paşa, nr. 314/
2; Râşid Efendi, nr. 50; Pertev Paşa, nr.
621/2; Fâtih, nr. 167, 5340/20; Esad Efen-
di, nr. 3415/4, 3665/10).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "krs" md.; *Müsned*, VI, 461;
Buhârî, "Vekâlet", 10; Müslim, "Müsâfirîn",
258; Ebû Dâvûd, "Şalât", 352, "Hürûf", 1; Tirmizî,
"Fezâ'ilü'l-Kur'an", 2; Taberî, *Tefsîr*, III,
4-9; Fahreddin er-Râzî, *Tefsîr*, VII, 2-14; Kur-
tubî, *Tefsîr*, III, 268-269; İbn Kesir, *Tefsîr*, I,
450-459; Süyûtî, *Âyetü'l-Kürsî: me'ânihâ ve
fezâ'ilühâ* (nşr. Yûsuf el-Bedrî), Tunus 1985;
Âlûsî, *Râhu'l-me'ânî*, III, 5-12; Nazîlîli Muham-
med Hakkî, *Hazînetü'l-esrâr*, Kahire 1306, s.
125-140; Elmalılı, *Hak Dini*, I, 849-860.

MUSTAFA ÇETİN

AYIN

(bk. AYN).

AYINTAB

(bk. GAZİANTEP).

AYINTÂBÎ, Mehmed Münîb

(ö. 1823)

Osmanlı âlimi,
kadî, edip ve şair.

izni olmadan kimsenin şefaât edeme-
yeceği, bilgisinin ezel ve ebedî kuşattı-
ğı, kudretinin arz ve semaları kapladığı
ve zâtının çok yüce olduğu bildirilerek
tevhid inancının esasları açık bir şekilde
ifade edilmiştir.

Âyetü'l-kürsî'nin fazileti hakkındaki ba-
zı hadislerde Hz. Peygamber Kur'an'da
en büyük âyetin Âyetü'l-kürsî olduğunu
(Müslim, "Müsâfirîn", 258; Ebû Dâvûd,
"Şalât", 352, "Hürûf", 1), yatağına girer-
ken onu okuyan kimseyi Allah'ın koru-
yacağını ve şeytanın ona yaklaşamayaca-
ğını (Buhârî, "Vekâlet", 10), bu âyetin
içinde Allah'ın en yüce isminin bulundu-
ğunu (*Müsned*, VI, 461) ve Kur'an âyetle-
rinin efendisi olduğunu (Tirmizî, "Fezâ'i-
lül-Kur'an", 2) haber vermiştir. Rivayet
tefsirlerinde yer alan bazı hadislerde de
Âyetü'l-kürsî'yi okuyana Allah'ın hemen
bir melek göndereceği, ertesi güne ka-
dar bu meleğin onun iyiliklerini yazacağı
ve kötülüklerini sileceği, farz namaz-
ların arkasından onu okuyanın da öldü-
ğü zaman cennete gireceği ifade edil-
miştir. Bu hadislerde işaret edilen fazi-
leti sebebiyledir ki Âyetü'l-kürsî namaz-
ların sonunda genellikle okunan bir âyet-
tir. Aynı inançla namaz dışında da sık
sık okunan âyetler arasında yer alır.

Âyetü'l-kürsî hakkında daha çok "Tef-
sîru âyeti'l-kürsî" adıyla yazılmış müsta-
kil tefsir risâleleri de vardır (meselâ bk.

Münîb mahlası ve "hoca" unvanıyla
meşhur olan Ayıntâbî, babası Mehmed
Efendi debbâğlık yaptığı için memleke-
tinde "debbâğzâde" diye tanınmıştır. İlk
tahsilini Gaziantep'te yaptı. Hal tercü-
mesine ait sıhhatli bilgiler ihtiva eden
icâzetnâmesinden anlaşıldığına göre Ebû
Bekir el-Çarpinî, Antep Kale Camii imami
Mustafa Efendi, Halil el-Pusdali, İb-
nü'l-Gazzâl Hasan es-Siyâhî ve Hâki Ab-
durrahman Efendi'den İslâmî ilimler,
edebiyat ve riyâziyyât okudu. 1768'de
İstanbul'a giderek orada birçok hocadan
ders okudu. Beyzâvî tefsirine yazdığı hâ-
şiye ile tanınan İsmâil Konevî'nin ders-
lerine devam ederek ondan icâzet aldı.
Ardından memuriyet hayatına başladı.
1775 yılında müderris oldu. Şeyhülislâm
Ebû İshakzâde Atâullah Mehmed Efen-
di'ye de hocalık yapan Ayıntâbî, daha
sonra Sarây-ı Hümâyûn hocası (şeyhü'l-
muallimîn) oldu. I. Abdülhamid devrinde
1783'te huzur derslerinde *mukarriir**
olarak görev aldı. 1794'te Kudüs-i şerif
pâyesıyla İzmir kadılığına getirildi. Ar-
dından Bilâd-ı Hamse pâyesi, 1799 yılın-
da Mekke pâyesi, 1804'te İstanbul pâ-
yesine nâil oldu. Evkâf-ı'l-Haremeyni's-
şerîfeyn müfettişliği de yapan Ayıntâbî,

Ayıntâbî'nin *Teysîr-ü'l-mesîr* adlı eserinin ilk sayfası
(Süleymaniye Ktp., Hüsvre Paşa, nr. 382)

1807 yılında Meclis-i Mükâleme memu-
ru ve aynı yıl içinde Anadolu kazaskeri
oldu. III. Selim'in tahttan indirilmesi ola-
yında müsamahakâr davrandığı ileri sü-
rülerek 1808'de Şeyhülislâm Atâullah
Efendi ile birlikte İstanbul'dan uzaklaş-
tırıldı. Daha sonra Ankara'ya (1809) ve
oradan da Antep'e sürgüne gönderilmiş-
ken Güzelhisar'da (Aydın) oturmasına
izin verildi. 20 Şevval 1238 (30 Haziran
1823) tarihinde seksen yaşlarında vefat
etti ve Aydın Câmî-i Atîk Kabristanı'nda
Sadrazam Çelebi Mustafa Paşa ile Şeyhü-
lislâm Atâullah Efendi'nin kabirleri önü-
ne defnedildi.

İslâmî ilimlerde geniş vukuf sahibi
olan Ayıntâbî eserlerini Türkçe ve Arap-
ça kaleme almıştır. Şiirleri daha çok ta-
rih manzumelerinden ibarettir.

Eserleri. 1. *Terceme-i Şerhu's-Siye-
ri'l-kebîr*. Ebû Hanîfe'nin talebesi Mu-
hammed eş-Şeybânî'nin *es-Siyer-ül-ke-
bîr* adlı devletler hukukuna dair meşhur
eserine Serahsî'nin yaptığı şerhin Türk-
çe tercümesidir. Arapça aslından (Hay-

darâbâd 1913-1916) bir asır kadar önce basılan bu eser (I-II, İstanbul 1241), ondan bahseden Türk müelliflerinin hemen hepsi tarafından *es-Siyerü'l-kebîr*'in tercümesi olarak kaydedilmişse de onun değil şehrinin tercümesidir. Ayıntâbî tercümeye eklediği geniş mukaddimede eserin değerini ve muhtevasını belirttiğinden sonra Şeybânî ve Serahsî hakkında biyografik bilgiler de vermektedir. Bu eserin askerliğin ve gazânın faziletine dair kısımları, eskiden yeniçerileri cesaretlendirmek için okutulan *Hamzanâme* vb. kitaplar yerine II. Mahmud'un emriyle alay müftüleri ve tabur imamlarınca askerlere ve zâbitlere okutulmuştur. 2. *Teysîrû'l-mesîr fî Şerhi's-Siyerü'l-kebîr*. *Şerhu's-Siyerü'l-kebîr*'deki izaha muhtaç bazı meseleleri açıklamak için kaleme aldığı bir Arapça eser, aslında *es-Siyerü'l-kebîr*'in bir hâşiyesi durumunda olup biri müellif hattı (Süleymaniye Ktp., Hüsrev Paşa, nr. 382) olmak üzere çeşitli yazma nüshaları mevcuttur (Süleymaniye Ktp., Mihrişah Sultan, nr. 110, Hasan Hüsnü Paşa, nr. 535; İÜ Ktp., AY, nr. 5867; TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 726; Ârif Hikmet Ktp. [Medine], Fıkh-ı Hanefî, nr. 58 [yeni 92], 59 [yeni 95]). 3. *Zeyl-i Devhatü'l-meşâyih*. Müstakimzâde Süleyman Efendi'nin (ö. 1202/1787), Osmanlı Devleti'nin başlangıcından kendi zamanına kadar şeyhülislâmlık yapan kişilerin biyografilerini ihtiva eden *Devhatü'l-meşâyih* adlı eserinin zeylidir. Ayıntâbî bu esere iki zeyil yazmıştır. Bunlardan birincisi Müftüzâde Ahmed Efendi'den Âşir Efendi'ye kadar sekiz, ikincisi ise Âşir Efendi'den Mehmed Sâlih Efendizâde Ahmed Esad Efendi'ye kadar üç şeyhülislâmın hal tercümesini içine alır. *Sefînetü'l-fesâha* adıyla da anılan bu zeyillerin de çeşitli yazma nüshaları vardır (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2265, 2441/2, Hüsrev Paşa, nr. 391/4, Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 1148; İÜ Ktp., TY, nr. 2558, 6198, 9823). 4. *el-Hikmetü'l-garrâ' fî ahkâmî'l-gazâ*. Cihadın faziletlerine dair olan bu eser bazı kaynaklarda Ayıntâbî'nin Türkçe orijinal bir eseri olarak gösterilmekteyse de bir nüshasından (İÜ Ktp., TY, nr. 2203) anlaşıldığına göre aslı Muhammed Akîl el-Mekkî'ye ait olup Ayıntâbî tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Eserin bir başka yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Esad Efendi, nr. 319).

Ayıntâbî'nin diğer başlıca eser ve risâleleri de şunlardır: *Münşeât-Tevârih*-

Kasâid ve Eş'ar Mecmuası (İÜ Ktp., TY, nr. 5493); *Âsârü'l-hikem fî nakşi'l-kadem* (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 2184); *Temhîdül-mevlûd fî mehdî'l-vücûd* (İÜ Ktp., TY, nr. 6692); *İlm-i Arûz (Mizân-ı Selim)*, İÜ Ktp., TY, nr. 2979, 5616, 9729; Süleymaniye Ktp., Serez, nr. 2767, Halet Efendi, nr. 739); *İmtihan Risâlesi* (İÜ Ktp., TY, nr. 2474); *Nohud Yakısı Risâlesi* (Süleymaniye Ktp., Hafid Efendi, nr. 72/5); *Manzûmetü vilâdet-i Hadîce Sultân* (İÜ Ktp., A. 5944). Bu son risâle Arapça'dır (Ayıntâbî'nin eserleri ve yazma nüshaları hakkında geniş bilgi için M. Tayyib Okîç'in bibliyografyadaki makalesine bakılabilir).

BİBLİYOGRAFYA :

Muallim Nâci, *Esâmî*, İstanbul 1308, s. 306-307; *Sicill-i Osmânî*, IV, 517; *Osmanlı Mûellifleri*, II, 34-36; *Hedîyyetü'l-ârifîn*, II, 359-360; *İzâhu'l-meknûn*, I, 344, 414, 437, 482; II, 17; *Kehhâle*, *Mu'cemû'l-mû'ellifîn*, XII, 54; Ebû'l-Ulâ Mardin, *Huzûr Dersleri* (nşr. İsmet Sungurbey), İstanbul 1966, II-III, 171-173, 855-856; M. Tayyib Okîç, "Şemsu'l-E'imme es-Serahsî'nin Şarhu's-Siyari'l-kabîr'inin Türkçe Tercümesi ve Mütercim Mehmed Münib Ayıntâbî'nin Diğer Eserleri", 900. Ölümlük Yılında Mûnasebetiyle Büyük İslâm Hukukcusu Şemsu'l-E'imme es-Serahsî Armağanı, Ankara 1965, s. 27-42; *Kâmûsü'l-a'lâm*, VI, 4458; TCYK, s. 688-693.

AHMET ÖZEL

AYIP

(العيب)

Fıkıh ve ahlâk alanında
değişik anlamlarda kullanılan
bir terim.

□ FIKIH. Sözlükte "kusur, eksiklik, leke, utanç veren söz ve davranış" anlamına gelen ayıp, İslâm borçlar hukukunda akde konu olan malın insanlar nazarındaki kıymet ve itibarını azaltan ârizî kusur ve eksikliğini ifade eder. *Mecelle* ayıbı, alışveriş akdi açısından "ehil ve erbabı arasında malın değerine noksanlık getiren kusur" (md. 338), icâre akdi açısından ise "akid konusu menfaatin tamamen fevt veya muhtel olmasına sebep olan şey" (md. 514) diye tarif etmiştir. Hanefîler ayıbın tarifinde objektif bir kıymet azalmasını ölçü alırken Şâfiîler ayrıca "ilgili tarafın akidenden beklediği haklı maksadı engelleyen" eksiklikleri de ayıp içerisinde mütalaa ederek sübjektif bir ölçünün kabulüne imkân tanımışlardır.

İslâm hukukunda ayıp öncelikle akdin kurulması yönünden inceleme konusu olur ve buna "uyûbü'r-rızâ" (akdî rızâya

ait eksiklikler) denir. Akdî rızâyâ ait ayıplar, ya akid esnasında ya da akidenden sonra ortaya çıkar. Akid sırasında ortaya çıkan ve taraflardan bir veya ikisinin akde rızasını yok eden veya yok sayılmasını mümkün kılan eksiklikler hata, hile ve ikrah şeklinde üç ana başlıkta toplanır. Her üç halde de bu fiillere mâruz kalan kimse akdi yapma yönünde tercihte bulunsun bile gerçekte akde rızâsı yoktur. Akidlerin kuruluşunda rızâ esas olduğundan bu akidler, rızâyâ âriz olan ayıbın derecesine göre, ya hiç kurulmamış kabul edilir veya mağdur olan tarafta akdi feshetme hakkı tanınır.

Akid tamamlandıktan sonra ortaya çıkan ayıplara gelince, iki taraflı (muâvazalı) akidlerde akid yapıldıktan sonra, fakat akid konusu malın karşı tarafa teslim edilmesinden önce bu malın kısmen veya tamamen yok olması, kiralınmış veya rehin verilmiş olması ya da akid konusu malda önceden mevcut fakat hiç kimsenin bilmediği bir kusurun ortaya çıkması gibi durumlardır. Bu durumlarda ifa kısmen veya tamamen imkânsızlaştığı, geciktirildiği veya akidenden beklenen fayda azaldığı için, bundan zarar gören tarafın akde başlangıçtan itibaren rızâsı yok farzedilir ve bu grup eksiklikler de "akdî rızâyâ ait ayıplar" çerçevesinde mütalaa edilir.

Akde konu teşkil eden mal ve hizmette ortaya çıkan ayıplar ikiye ayrılır. Malda akid öncesinde veya en azından akid sırasında mevcut olan ayıplara "ayb-ı kadîm", akid sonrası âriz olan ayıplara ise "ayb-ı hâdis" denir. Bu konuda önemli olan, ayıbın akid konusu malda ne zaman ortaya çıktığı değil, ne zamandan beri mevcut bulunduğu hususudur.

İslâm borçlar hukukunun temel kaide-lerinden biri, tarafların akid yaparken rızâyı esas almaları, birbirlerine haksızlık etmemeleri ve üzerinde akidleştikleri mallarda mevcut ayıp ve kusurları gizlememeleridir. Bununla birlikte taraflar kul hakkını çiğneme ve bunun vebali ile Allah katına çıkma pahasına da olsa, zaman zaman ellerindeki malların ayıp ve kusurunu gizlemiş veya akid konusu malda iki tarafın da akid sırasında farkına varmadığı eski bir ayıp ortaya çıkmış olabilir. İslâm hukukunda her iki ihtimale karşı da tedbir alınmıştır. Eğer ayıp akid öncesinde mevcut olup ilgili taraf bu ayıba akid sonrası muttali olmuşsa bundan zarar görecektir. Eğer ayıp akid sonrası muttali olmuşsa bundan zarar görecektir. Eğer ayıp akid öncesinde mevcut olup ilgili taraf bu ayıba akid sonrası muttali olmuşsa bundan zarar görecektir. Eğer ayıp akid sonrası muttali olmuşsa bundan zarar görecektir. Eğer ayıp akid öncesinde mevcut olup ilgili taraf bu ayıba akid sonrası muttali olmuşsa bundan zarar görecektir.